

**TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
ÅBO YRKESHÖGSKOLA**

Opinnäytetyö

Bunraku – japanilaista nukketeatteria

Leena Lahikainen

Esittävä taide

2005-2009

TURUN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Koulutusohjelma: Esittävä taide	
Tekijä(t): Leena Lahikainen	
Työn nimi: Bunraku – japanilaista nukketeatteria	
Suuntautumisvaihtoehto: Nukketeatteri	Ohjaaja(t): Marja Susi
Opinnäytetyön valmistumisajankohta: 26.1.2010	Sivumäärä: 38
<p>Tämä opinnäytetyö kertoo perinteisestä japanilaisesta nukketeatterista, bunrakusta. Tekstissä käydään läpi Japanin esittävän taiteen ja erityisesti bunrakun historiaa ja nykytilannetta. Bunrakulla on pitkät perinteet vuodesta 1884 lähtien, ja sitä pidetään arvossa myös nykyään.</p> <p>Bunraku on nukketeatteria aikuisille. Bunraku-lavalla esiintyy näkyviä mustiin puettuja nukettajia kolme nukkea kohti. Lisäksi lavalla on japanilaista perinteistä kielisoitinta, shamisenia, soittava muusikko ja resitoija, joka on kaikki roolit sekä tarinan resitoiva kertoja.</p> <p>Esimerkkejä bunrakunäytelmien yleisistä teemoista ovat sosiaalisten vaatimusten ja henkilökohtaisten toiveiden ristiriidat, viha/rakkaustarinat tai kriisit tavallisten ihmisten elämässä.</p> <p>Bunrakunuken pää ja kädet tehdään puusta. Sen kasvoniilmeet saadaan vaihtumaan mekanismien avulla. Bunrakunukke puetaan näyttäviin, historiallisiin pukuihin. Sen liikkeestä tulee elävää nukettajien yhteistyön ansiosta.</p>	
Hakusanat: bunraku, nukketeatteri, Japani	
Säilytyspaikka: Turun ammattikorkeakoulun kirjasto	

TURKU UNIVERSITY OF
APPLIED SCIENCES

ABSTRACT

Degree Programme: Performing arts	
Author(s): Leena Lahikainen	
Title: Bunraku – Japanese Puppet Theatre	
Specialization line: Puppet theatre	Instructor(s): Marja Susi
Date: 26.1.2010	Total number of pages: 38
<p>This thesis explores bunraku, which is a Japanese form of puppet theatre for adults. The text examines the history and present of Japanese performing arts and especially that of bunraku.</p> <p>On the stage of a bunraku performance three black-clothed visible puppeteers manipulate one puppet, a musician plays the shamisen which is a traditional Japanese string instrument, and a storyteller recites all the voices of the puppets.</p> <p>Bunraku came into existence 1684 and is still appreciated as it was chosen to be on the list of the Intangible Cultural Heritage of Humanity in the year 2003. Example of common themes in bunraku plays are stories of love and hate, crisis and drama in normal families or conflict between social obligation and personal desire.</p> <p>The head of a bunraku puppet is made of wood and the expression on its face can be changed thanks to the mechanism inside the head. Clothes of the puppet are traditional and resplendent. The movement of the puppet becomes vivid and humanlike in the hands of co-operative puppeteers.</p>	
Keywords: bunraku, puppet theatre, Japan	
Deposited at: Turun ammattikorkeakoulun kirjasto Library, Turku University of Applied Sciences	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	JAPANI JA SEN TEATTERIN HISTORIA	6
3	NÄKYMÄ KATSOMOSTA	14
4	NÄYTELMÄT	20
5	NUKET	22
6	VAIKUTTEITA JA VERTAILUA	30
7	KOKEMUKSIA JA INSPIROITUMISIA	32
8	LÄHDELUETTELO	35

LIITTEET

	Liite 1. Japanin kartta	38
--	-------------------------	----

1 JOHDANTO

Tämän työn aiheena on bunraku, japanilainen nukketeatteri, ja sen merkitys kulttuurille Japanissa ja sen ulkopuolella. Aloitan kertomalla Japanista ja sen historiasta, jotta lukija saa kuvan siitä, minkälaisessa ympäristössä bunraku on syntynyt ja kehittynyt. Japani on historiansa kuluessa vuoroin eristynyt ja vuoroin ottanut vaikutteita ympäröivästä maailmasta. Ihmeellinen vanhan ja uuden ristiriita tulvahtaa saman tien lentokoneesta Japanin maaperälle ensi kerran astuvan aisteihin.

Jatkan kertomalla japanilaisen teatterin historiasta ja erilaisista esittävän taiteen muodoista Japanissa. Siitä pääsemme bunrakuun ja sen historiaan, joka alkoi 1600-luvulla. Teatteri Japanissa on ollut pitkään miesvaltaista, vaikkakin usein naisten alulle panemaa. Patriarkaalinen yhteiskunta pelkäsi moraalin heikentymistä, ja naisten esiintyminen lavalla koettiin uhkaavaksi, koska se voisi johtaa prostituutioon. Perinteisesti miehet ovatkin esittäneet naisten roolit, ja bunrakussa sekä nais- että miesnukkeilla on miesnukettajat. Myös resitoija, joka kertojan roolin lisäksi tekee kaikkien hahmojen äänet, on mies. Resitointia ja nukettajia esitellään lisää kolmannessa luvussa, jossa paneudutaan siihen, miltä esitys näyttää katsojan silmässä, minkälaisia ovat nuket ja millaisia esityksiä on.

Kuudennessa luvussa vertailen japanilaista käsitystä nukketeatterista suomalaisen ja mainitsen esimerkkejä bunrakun vaikutuksesta länsimaiseen esittävään taiteeseen.

Lopuksi kerron siitä, mikä minua bunrakussa inspiroi ja kiinnostaa.

Bunrakunukketeatteri Japanissa on vakavasti otettava taidemuoto, eikä lapsille tarkoitettua viihdettä, jollaisena nukketeatteri saatetaan Suomessa nähdä. Bunrakusta ei löydy juurikaan suomenkielistä kirjallisuutta, ja opinnäytetyötä laatiessani olenkin kääntänyt useita

bunrakuaiheisia tekstejä englannista, joten tämä opinnäytetyö lisää suomenkielistä tietoutta aiheesta.

2 Japani ja sen teatterin historia

Japani

Japani on metsäinen ja vuoristoinen saarivaltio, jonka pinta-ala on vain vähän Suomea suurempi, mutta maa on erittäin tiheään asuttu. Japanissa on asukkaita 127 miljoonaa, joista suurin osa asuu pääsaarilla, Hokkaidolla, Honshulla, Shikokulla tai Kyushulla. Japanissa on neljä vuodenaikaa, ja vuodenaikojen vaihtelu on erittäin tärkeää japanilaisille; keväiset kukkivat kirsikkapuut ja syksyinen ruska saavat ihmiset lähtemään retkille luontoon. Eteläisin saari Okinawa kuuluu puolitrooppiseen vyöhykkeeseen, kun taas Hokkaidon ilmasto on samankaltainen kuin Skandinaviassa. (Suomen Tokion suurlähetystö 18.12.2008 [viitattu 8.9.2009].)

Japanin kaksi pääuskontoa, shintolaisuus ja buddhalaisuus, elävät sulassa sovussa keskenään. Shinto on kehittynyt Japanin animistisesta alkuperäisuskonnosta ja buddhalaisuus saapui Aasian mantereelta Japaniin 500-luvulla. Japanin keisarisuku on maailman vanhin, ja sitä voidaan seurata 400-luvulle saakka. Vaikka keisarin uskottiin vuoteen 1946 asti olevan auringonjumalatar Amaterasun jälkeläinen eli jumala itsekin, keisarin valta on ollut usein symbolinen. Vallan kahvasta pitivät keisarin takana kiinni hovin vaikutusvaltaiset virkamiehet tai shogunit eli soturipäälliköt. (Suomen Tokion suurlähetystö 18.12.2008 [viitattu 8.9.2009].)

Japanin teatterin historia

Tunnetuimpia teatterimuotoja Japanin historiassa ovat kagura, gigaku, bugaku, noh, kyogen, bunraku ja kabuki. Moderneja esittävän taiteen muotoja ovat muun muassa länsimaisvaikutteinen shimpa-puheteatteri, kokeellinen butoh-tanssi ja naisten revyyteatteri takarazuka. Teatterin historia Japanissa yltää n. 1500 vuoden taakse. Teatterin synnystä kertoo seuraava 700-luvulta eKr. peräisin oleva myytti Amaterasusta, auringon jumalattaresta, josta myös keisarisuvun uskottiin periytyvän. (Miettinen 1987, 204)

Amaterasun veli myrskyn jumala Susanoo tuhosi tuulillaan sisarensa kauniin puutarhan, heitteli ulosteita tämän temppelieihin ja aiheutti kaikenlaista tuhoa. Amaterasu ei kestänyt enää vaan piiloutui luolaan raskaan kivisen oven taa. Auringon jumalattaren mukana maailmasta katosivat myös kaikki lämpö ja valo. Muut jumalat kerääntyivät luolan suulle saadakseen Amaterasun pois luolasta, mutta turhaan. Silloin ilonpidon jumalatar Uzume esitti riettaan tanssin, joka herätti jumalissa suurta riemastusta. Kuullessaan jumalyleisön naurun Amaterasu kurkisti ulos. Hänen eteensä tuotiin peili, ja nähdessään oman kirkkautensa hän huudahti ihmeissään: "Omo-shiroi!" Japanin kielellä se tarkoittaa sekä mielenkiintoista että valkoisia kasvoja. Kivinen ovi jumalattaren takana suljettiin, ja valo palasi tämän mukana maailmaan. (Encyclopedia Mythica 30.11.2005 [viitattu 7.10.2009].)

Kuva 1.
Performanssitaiteilija Hoshi Kirara
Uzumena (Autonomatrix 2004
[viitattu 31.12. 2009])

Kuva 2.
Ama-no Uzumen Kagura-tanssi Iwatossa
(Ojisansake 2008 [viitattu 31.12.2009])

Varhaisin Japanissa tunnettu teatterimuoto on *kagura*. Se on buddhalainen rituaalitanssi, jonka sanotaan olevan jumalatar Uzumen tanssista periytynyt. Kagura on saanut alkunsa Yamato-kaudella (300-700) ja ollut suosittua Heian-kaudella (794-1192).

Ulkopuoliset vaikutteet saavuttivat Japanin, kun Aasian mantereelta Kiinan ja Korean kautta saapunut esittävä taide yleistyi Nara- (710-794) ja Heian-kaudella. Hovimusiikkia edustava *gigaku* tuli Japaniin Naran pääkaupunkikaudella (710-784) korealaisten maahanmuuttajien matkassa. Buddhalaisissa tempeleissä tapahtuneet esitykset koostuivat erilaisista huilujen, rumpujen ja symbaalien säestämistä naamiohahmoista, tansseista ja miimeistä. Gigakusta on säilynyt lähinnä vain naamioita ja muutamia dokumentteja, sillä

Heian-kaudella *bugaku* korvasi lähes kokonaan gigakun paikan juhlamenojen hovimusiikkina. (Brazell 1999, 6)

Teatteriin on päätyntä myös *Genji Monogatari* eli Genjin tarina, joka on maailmankirjallisuuden ensimmäisiä japaniksi kirjoitettuja romaaneja. Sen kirjoitti 1000-luvulla ylhäinen hovinainen, Murasaki Shikibu. Tarina on inspiroinut näytelmäversioiden lisäksi muun muassa animaatioita, uusia romaaneja, sarjakuvia, näyttelyitä, oopperoita, kuunkatseluretkiä ja robotteja. (Demetriou 2009 [viitattu 16.12.09])

Noh-teatteri kehittyi 1300–1500 luvuilla. Noh on tyyliteltyä, tanssillista ja ylevää naamioteatteria. Yhdessä noh-teatterin kanssa esitettiin koomisia *kyōgen*-näytelmiä, jotka myöhemmin itsenäistyivät esitettäväksi myös erillisinä kokonaisuuksina ilman noh-teatteria. (Miettinen 1987, 210)

Kabuki kehittyi bunrakun rinnalla 1600-1700-luvuilla. Kabuki lainasi bunrakulta näytelmätekstejä ja useita teatteritekniikoita, mutta se voitti bunrakun kilpailussa suosiosta. Kabukin syntymähetkenä pidetään shintolaispapitar Okunin tanssia kiitolaisen joen rannalla vuonna 1596. Moraalinvartijat kuitenkin kielsivät pian naisten esiintymisen kabukiteattereissa, ja sitten myös nuorten poikien lavalle pääsy estettiin. Vuonna 1652 kabukinäyttelijänä sai olla vain keski-ikäinen mies. (Miettinen 1987, 223 ja 227)

Vuodet 1868–1911 olivat keisari Meijin hallitsijakautta, jolloin vanha feodaalijhteiskunta väistyi lopullisesti ja länsimaista alkoi tulla vaikutteita Japaniin. (Miettinen 1987, 238) *Shimpa* on 1800–1900-luvun vaihteessa kehittyntä länsimaalaisvaikutteista puheteatteria, joka syntyi muiden Meiji-kauden uudistusten myötä. Shimpan lisäksi esimerkkejä nykyajan Japanin esittävästä taiteesta ovat on Takarazukan esitykset ja butoh-tanssi. Takarazuka on suosittu, vuonna 1917 Takarazukan huvipuistossa perustettu revyyteatteriryhmä, jossa esiintyy ainoastaan naisia. Esitykset ovat musikaaleja tai suosittujen elokuvien dramatisointeja. Näyttelijät koulutetaan ankaran kurinalaisessa sisäoppilaitoksessa. (Miettinen 1987, 205 ja 239)

Butoh on toisen maailmansodan jälkeen kehittynyt kokeellinen tanssimuoto, jota esitettiin ensimmäisen kerran vuonna 1959. Sen koko nimi on Ankoku Butoh eli pimeyden tanssi. (Turunen 2009 [viitattu 28.12.2009])

Japanilaisen nukketeatterin historia

Nukketeatterilla on pitkä historia Japanissa. Korean niemimaalta lähtöisin olevat nukketeatterintekijät kiersivät maaseutua jo 700-luvulla. Nukkeja saatettiin käyttää myös uskonnollisissa rituaaleissa, jumalolentojen välikappaleina. 1000-luvulla Japanissa opittiin valmistamaan mekaanisia nukkeja, japaniksi *karakuri*. Mekaaniset nukket eli länsimaisittain automata ovat siitä alkaen olleet suosittuja lähtien kellopelityyppisistä vanhan ajan nukeista ja päätyen tämän päivän hämmäntävästi ihmisenkaltaisiin robotteihin.

Bunrakun lisäksi Japanissa on muitakin nukketeatterimuotoja, esimerkiksi *kuruma ningyo* ja bunrakusta kehittynyt *otome bunraku*. Kummassakin näistä yksi nukke tarvitsee vain yhden nukettajan. (Encyclopedia Britannica 2009 [viitattu 14.11.2008].)

Kuruma ningyo kehittyi 1800-luvun puolivälissä. Siinä nukettaja käsittelee nukkea istuen matalalla kolmipyöräisellä jakkaralla (*roku-kuruma*). Nuken päätä ja vasenta kättä ohjataan vasemmalla kädellä, oikeaa kättä oikealla. Jalkoja liikutetaan jaloilla. (Räisä 2009, 29)

Kuva 3. *Roku-kuruma* (Khelidoni 2008 [viitattu 31.12.2009])

Otome bunraku on bunrakun tyyliä, jossa naiset esiintyvät ja rakentavat myös nukkeja. Otome tarkoittaa neitoa. Otome bunrakun synty on sijoitettu 1920-luvun alkupuolelle, vaikka sitä tai jotain sen kaltaista on saattanut esiintyä aiemminkin, sillä alla oleva maalaus naisnukettajasta on päivätty 1800-luvulle. (Clockworkvoices 2005 [viitattu 31.12.2009]; Sakamoto 2004 [viitattu 31.12.2009]) Otome bunrakussa yksi nainen nukettaa yhtä nukkea shamisenin soittajan ja kertojan säestyksellä. Nukke on kiinnitetty nukettajan kehoon ja nukken pää nukettajan päähän. Nukettaja ei peitä kasvojaan. Otome bunraku on 1990-luvulta alkaen lähtenyt elpymään. Perinteisessä bunrakussa naisia ei näy lavalla tai nukkenrakentajina. Nykyaikana naiset saattavat kuitenkin vapaasti esiintyä teatteriryhmissä tai koulujen kerhotoiminnassa. (Clockworkvoices 2005[viitattu 29.12.2009])

Kuva 4. Otome bunraku mestari
Masako Kiritake
(Sakamoto 2004 [viitattu 31.12.2009])

Kuva 5. Maalaus naisnukettajasta
1800-luvulta (Clockworkvoices 2005
[viitattu 31.12.2009])

Bunraku

Bunrakun esiasetta kutsuttiin nimellä *ningyo joruri*, joka tarkoittaa nukketeatteria ja tarinankerrontaa. Se kehittyi Edo-kaudella, eli vuosina 1600–1868. (Currell 1985, 35; Bunraku Kyokai [viitattu 14.11.2008])

Joruri on tyyliteltyä tarinan resitoimista, ja se on saanut nimensä *Jōrurihime monogatari* – nimisestä, 1400-luvulta peräisin olevasta tarinasta, jonka päähenkilö oli prinsessa Joruri. Joruriin kuuluu myös repliikkien resitointi ja näyttämön tapahtumien kuvailu. Joruria säestettiin ensin nelikielisellä *biwalla* (japanilainen luuttu), joka vaihtui *shamiseniin* 1500-luvulla. Samalla musiikki ja käsikirjoitus monimutkaistuivat. Shamisen on perinteinen japanilainen kolmikielinen banjonkaltainen kielisoitin. (Encyclopedia Britannica 2009 [viitattu 14.11.2008].)

Nuket (*ningyo*) tulivat mukaan joruriin ensimmäistä kertaa 1500-luvun lopulla. Bunraku syntyi vuonna 1684, kun kerronnan taitaja Takemoto Gidayu perusti oman teatterinsa Osakaan. Yhdessä kuuluisan näytelmäkirjailija Chikamatsu Monzaemonin kanssa Gidayu loi *ningyo jorurin*, jota myöhemmin alettiin kutsua bunrakuksi nukkemestari Uemura Bunrakukenin mukaan. Ennen Chikamatsua jorurin tarinat olivat yliluonnollisia historiallisia legendoja. Chikamatsu alkoi kirjoittaa aikalaistensa elämästä. Jotkin tarinoista perustuivat tositapahtumiin. Bunrakunäytelmien yleisiä teemoja ovat sosiaalisten vaatimusten (*giri*) ja henkilökohtaisten tunteiden (*ninjo*) väliset ristiriidat. (Encyclopedia Britannica 2009 [viitattu 14.11.2008].) Vaikka bunrakulle on kirjoitettu uusia näytelmiä meidän aikaamme asti ja länsimaisiakin teoksia esitetään, suosituinta bunrakuohjelmistoa ovat yhä 1600–1700-lukujen klassikot. (Miettinen 1987, 226)

Nykyaikana bunraku on aktiivisen elvytyksen ansiosta voimissaan. 1985 Osakassa avattiin kansallinen bunrakuteatteri, joka sijaitsee lähellä Uemura Bunrakukenin perustamaa ensimmäistä nukketeatteria. Tällä hetkellä Japanissa on kuusi aktiivista bunrakuesiintyjää, jotka on nimitetty eläviksi kansallisaarteiksi; kertojia, shamisen-soittajia ja

nukenkäsittelijöitä. Japanin omaperäisen nukketeatteritaiteen arvo on ymmärretty myös maailmanlaajuisesti, sillä bunraku sai vuonna 2003 UNESCO:n maailmanperintösäätiön suojauksen. (Brand-New Osaka vol.8 2008 [viitattu 6.9.2009].)

Kuvat 6. ja 7. Osakan kansallinen bunrakuteatteri ulkoa ja sisältä (Bunraku Kyokai 2004 [viitattu 14.11.2008])

Maailmanlaajuisesta huomiosta kertoo myös vuonna 2010 elokuvateattereihin saapuva Bunraku-niminen ja -aiheinen Hollywood-elokuva. Siinä esiintyy amerikkalaisten näyttelijöiden lisäksi Japanissa erittäin kuuluisa muusikko ja esiintyvä taiteilija Gackt Camui. (IMDb [viitattu 12.9.2009])

Japanissakin bunrakua löytyy populaarikulttuurista. Nukketeatteri ja murhamysteeri yhdistyvät esimerkiksi japanilaisessa animaatiossa ja manga-sarjakuvassa *Karakuri Zoushi Ayatsuri Sakon*. Sen päähenkilö, nukkemestari Sakon, on vatsastapuhuja, joka onnistuu nukettamaan nukkeaan Ukonia yhdellä kädellä, mutta sarjaan on piirretty myös kohtauksia perinteisestä bunrakusta. (Clockworkvoices 2005 [viitattu 29.12.2009])

3 NÄKYMÄ KATSOMOSTA

Bunrakuteatterin katsomosta näkee päälavan lisäksi tarinankertojalle ja shamisen-soittajalle tarkoitettuna korotettuna lavan (*yuka*), joka on päälavan sivussa. Päälavalla nähdään noin metrin pituisia nukkeja, joiden takana ovat mustiin pukeutuneet nukettajat.

Lava

Bunrakuteatterin lava on suorakaiteen muotoinen. Lavalla on juoksuhaudaa muistuttava syvennys. Se on nimetty ”laivan pohjaksi” (*funazoko*), ja se on nukettajien liikkumatilaa. Lisäksi syvennyksen edessä on aita, joten nukettajat ovat näkymättömissä vyötäröstä alaspäin liikkuessaan kourussa. Nuket kävelevät tyhjän päällä, mutta kourun takana oleva toinen korkeampi aita antaa yleisölle vaikutelman, että nuket liikkuvat lattialla. Rekvisiittaa on niukasti, taustana saattaa olla maalattu maisema. (Infomapjapan 12/2007 [viitattu 10.8.2008].)

Kertoja

Kertoja resitoi kaikkien roolihenkilöiden puheen, joten hänellä on oltava laaja ääniala, jotta hän voisi olla uskottava mies- ja nais- sekä lapsihahmojen ääni. On perinne, että jorurin pojasta tulee myöskin joruri. Mestarin statuksen joruri-oppipoika saavuttaa, kun hän pystyy opettajansa esityksen äänenkäytön perusteella päättelemään, millaista teetä mestari haluaa taukojen aikana. (Keene 1990,153-154)

Perinteisiä kerronnan tapoja on useita. *Kotoba* tarkoittaa repliikkien lausumista ilman säestystä, *jiai* yhdessä shamisenin kanssa. *Fushissa* on melodia ja rytmi muistuttaa laulua. *Gidayu-bushi* eli *gidayu* on Kansain alueen murteeseen perustuva resitaatiotyylly, jonka kehitti Kansaista kotoisin oleva Gidayu Takemoto. Se on tärkeimpiä jorurin tyyliä ja sitä

käytetään bunrakuesityksissä. (Infomapjapan 12/2007 [viitattu 10.8.2008].)

Naisten esittämän gidayun perinne ei ole yhtä tunnettu kuin miesten, vaikkakin se on yhtä vanha. Naisten esiintyminen yleisölle oli kielletty 1620-1870, mutta yksityisissä salongeissa ja teetuvissa naiset esittivät gidayua. Kun Meiji-hallitus salli naisten julkisen esiintymisen vuonna 1870, naisten esittämää gidayua pääsi näkemään konserttisaleissa, ilman nukkeja. Nämä esitykset olivat niin suosittuja, että voisi sanoa naispuolisten gidayu-esiintyjien olevan Japanin ensimmäisiä pop-idoleja. (Pringle 2000, 127-129)

Shamisen ja soittajat

Shamisen on erittäin suosittu soitin Japanissa. Sitä on kolmea kokoa, pienimmästä suurimpaan: nagauta-shamisen, gidayū-shamisen, tsugaru-shamisen. Pienintä käytetään monissa yhteyksissä festivaaleilla ja juhlissa. Shamisenin soitto kuuluu geishojen perusopetukseen, ja kabukiteatterissa se soi taustamusiikkina laulukerronnalle. (Keene 1990,155)

Kuva 8. Geisha soittaa shamisenia puupiirustuksessa. (JTB UK 2009 [viitattu 7.9.2009])

Shamisenia käytetään enimmäkseen säestyksenä äänelle, ei niinkään sooloinstrumenttina. Shamisenin voi virittää sopimaan laulajan ääneen, koska sillä ei ole määrättyä perussävelkorkeutta. Bunrakussa shamisenin tarkoitus on tehostaa laulajan resitaatiota ja opastaa nukettajien liikkeitä. Shamisenin soittaminen kulkee myös suvussa, ja opettelu aloitetaan 7-8-vuotiaana. Kuten kaikkien taidemuotojen, shamisenin soittamisen oppiminen on rankkaa ja vaativaa. (Keene 1990,155) Opettelemisen vaikeuksia kuvaa esimerkiksi tämä tarina: ”Kerrotaan, että talvella eräs oppipoika pyysi hiilikamiinaa huoneeseen, sillä huoneessa oli jääkylmää ja kylmyys häiritsi soittamista. Ankara opettaja vastasi, että saat lämmittimen heti, kun olet oppinut soittamaan” (Eväsoja 2008, 62).

Nukettajat

Kuva 9. Bunrakunuken riisuttu ruumis ja nukettajien asemat. Kuva: *The Society for International Cultural Relations, Tokyo, 1935* (Byrne 2007 [viitattu 7.9.2009])

Yleensä nukkea käsittelee kolme ihmistä selkäpuolella sijaitsevista nuketuskepeistä. Pienemmissä rooleissa yksi riittää. *Omo-zukai* eli päänukenkäsittelijä ohjaa vasemmalla kädellään päätä ja oikealla oikeaa kättä. Pään sisällä olevien mekanismien avulla hän saa myös nukken ilmeen muuttumaan, kulmakarvat nousemaan, silmät liikkumaan tai suun auki. *Hidari-zukai* ohjaa vasenta kättä omalla oikealla kädellään ja vasemmalla hän käsittelee lavasteita. Jos on kyse isosta nukesta, *hidari-zukai* pitelee sitä lantiosta vasemmalla kädellään. Kokemattomin nukettaja on *ashi-zukai*, joka nukettaa jalkoja tai hametta. Hänen työasentonsa on kumara, jotta hän yltyä jalkoihin tai hameen alareunassa olevaan silmukkaan. Naisnukkea nukettaessa *ashi-zukain* nyrkit käyvät nukken polvista. ”Jalkahenkilö” joutuu myös tarpeen tullen tömistelemään omia jalkojaan nukken jalkojen ääneksi. Nukettajien täytyy toimia yhdessä ja kuunnella toisiaan, jotta nukke eläisi. Avustajien pitää mukaila mestarin liikkeitä. Heillä on koko ajan kosketus nukkemestarin vasempaan jalkaan. (The Japan Arts Council 2004 [14.11.2008])

Nukkenäyttelijäksi oppiminen alkaa jalkojen liikuttamisesta, jatkuu vasemman käden manipuloimisen opettelemisella, ja viimeiseksi pääsee nukettamaan päätä ja oikeaa kättä. Sanotaan perinteisiin kuuluvan, että oppipojan on vietettävä kymmenen vuotta jaloissa ja

kymmenen kädessä, ennen kuin hän on tarpeeksi hyvä mestariksi ja pääsee käsiksi päähän ja oikeaan käteen. Oppimisaika kussakin ruumiinosassa saattaa kuitenkin tosiasiasa vaihdella. Pään nukettaja käyttää puukengiä (*butai geta*) helpottaakseen muiden nukettajien työskentelyä. Nukke on noin metrin pituinen, enimmillään 150 cm. Kenkien korkeus saattaa olla 20-50 cm. (The Japan Arts Council 2004, Bunraku Kyokai 2004 [viitattu 14.11.2008])

Kuva 10. Puukengät hyllyssään.
(Bunraku Kyokai 2004
[viitattu 14.11.2008])

Kuva 11. Butai geta (the Japan arts council
2004 [14.11.2008])

Kaikki kolme nukettajaa ovat yhdessä lavalla nuken kanssa. Jotta heidän näkymisensä ei häiritsisi näytelmää, he ovat pukeutuneet mustiin kaapuihin ja huppuihin. Tätä asua kutsutaan nimellä *kurogo* eli tyhjyys. Kuuluisa päänukettaja, joka on yleisön suosikki, voi esiintyä ilman huppua. Alun perin bunrakussa nukettajat olivat kokonaan piilossa lavalle ripustetun verhon takana. Nukkeja pideltiin ilmassa, kuten käsinukkeja. Sonezakin rakkausitsemurha-näytelmässä nukettaja manipuloi naispääosanukkeä verhon edessä. Hänen sanotaan olleen niin komea, että siitä syntyi uusi ulottuvuus bunrakun visuaalisuuteen: näkyvä nukettaja. (The Japan Arts Council 2004 [viitattu 14.11.2008])

Nukenkäsittely

Bunrakusta voi erottaa kaksi erilaista elekieltä, *kata* ja *furi*. Furi-liikkeet ovat tyylliteltyä ihmisen liikkeiden jäljittelyä, joita on yhtä monta kuin ihmisen normaaleja liikkumistapoja on. (esimerkiksi tunteiden ilmaisu, ompelu, soitto, kävely ja tanssi). Kata-liikkeitä on vähemmän, ne ovat liikkeitä, jotka ovat nukelle mahdollisia mutteivät ihmiselle. Erityisesti miespuolisten nukkien katat ovat hyvin dramaattisia. (Keene 1990, 167-168)

Nukkemestarin kirjoittama waka-runo neuvoksi nukettajille:

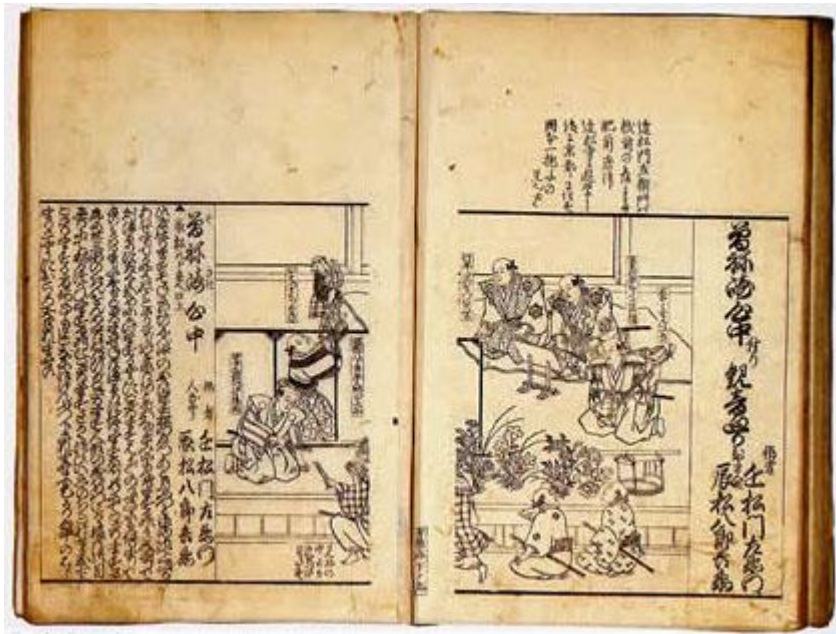
Fumidashi wa	Alkaessaan kävellä
otoko hidari ni	mies astuu vasemmalla jalalla,
onna migi	nainen oikealla
kore inyoo no	näin erotamme
sabetsu narikeri	miehen ja naisen prinssiipit
odoroki wa	ilmaistaksesi hämmennystä
kao shirizokete	käännä kasvot pois päin
ude wo dashi	kädet eteen
kobushi wo chuu ni	ja nosta kädet nyrkissä ilmaan
oku mono zo kashi	antaaksesi parhaan mielikuvan
warau toki	nauraessaan
otoko wa kata wo	mies täytyy käyttää olkapäitään
souru nari	eleeseensä
onna wa sode wo	Nainen koskettaa hihallaan
atete utsumuku	kasvojaan ja kääntää katseensa alas
yoo no naki	nukettaja joka
ningyoo wa tada	ei liiku lainkaan

tsuyu hodo ni	nukke ilman
ugokasenu wo ba	häneltä vaadittuja tekoja
tassha to zo iu	häntä kutsumme mestariksi

Tästä runosta voi päätellä, kuinka selkeästi määriteltyä liikkeen kieli on bunrakussa. (Keene 1990, 169)

4 NÄYTELMÄT

Bunrakunäytelmät voi jakaa kolmeen eri tyyppiin; *Jidaimono*, *Sewa-mono* ja *Keigoto*. *Jidai-mono* tarkoittaa samuraitarinoita joissa sekoittuvat totuus ja myytit. *Jidai-mono* kertoo tapahtumista keskiajalla kauan ennen Edo-kautta eli 1600-luvun alkua. Päähenkilöt ovat uskollisia ja velvollisuudentuntoisia sotureita valtataistelujen ja historian myrskyissä. *Sewa-mono* kertoo kriiseistä ja draamasta tavallisten ihmisten elämässä. Se kuvaa Edo-kauden aikaisia viha/rakkaustarinoita miesten ja naisten välillä tai traagisia tapahtumia kohtaavia tavallisia perheitä. *Keigoto*-näytelmä viihdyttää yleisöä tanssilla ja musiikilla. Se juontaa juurensa perinteiseen noh-teatteriin, mutta kuten *kyôgen*-näytelmät, sekin on sittemmin itsenäistynyt omaksi teatterilajikseen. (Infomapjapan 12/2007 [viitattu 10.8.2008].)

Kuva 12. Piirustus Sonezaki Shinjūn rakkausitsemurhan avauskohtauksesta
(Bunraku Kyokai 2004 [viitattu 14.11.2008])

"Päähenkilö on Tokubei, komea ja miellyttävä kauppa-apulainen, joka on rakastunut viehättävään geishaan, Ohatsuun. Rikas kauppias, Tokubein esimies, mielistyy Tokubeihin ja päättää naittaa hänet sukulaistytlleen. Tokubein tietämättä kauppias ottaa yhteyttä pojan äitiin ja pyytää tämän suostumusta Tokubein ja sukulaistyttönsä avioliitolle. Suuren myötäjäisrahan houkuttelemana äiti suostuu ehdotukseen. Tokubei kauhistuu kuullessaan sopimuksesta; hän haluaisi saada puolisoikseen rakastettunsa Ohatsun, mutta se edellyttäisi suurta rahasummaa, jotta hän voisi ostaa tytön ulos bordellista. Rehellisenä miehenä Tokubeilla ei ole muuta mahdollisuutta kuin vähä vähältä säästää se summa, jolla lunastaa Ohatsu ihmisen arvoiseen elämään. Kauppias raivostuu kuullessaan Tokubein mieluummin naiivan kurtisaanin kuin sukulaistyttönsä. Kauppias vaatii Tokubeita pikaisesti palauttamaan äidille annetut myötäjäiset. Tokubei matkustaa äitinsä luo hakemaan kauppiaan rahat takaisin, mutta tyhmyyksissään lainaa summan ystävälleen, joka takaisinmaksun aikana kieltäytyy palauttamasta rahoja. Rahattomana Tokubei matkustaa takaisin ja tajuaa, ettei hänellä ole mitään mahdollisuutta välttää avioliittoa kauppiaan

sukulaistytön kanssa ja että hänen olisi unohdettava rakkautensa Ohatsuun. Kaiken lisäksi kauppias on iskenyt silmänsä Ohatsuun ja suunnittelee tytön ostamista. Paluupäivän yönä Tokubei ja Ohatsu pakenevat temppelin metsikköön, missä he päättävät päivänsä kaksoisitsemurhalla.” (Miettinen 1987, 225-226)

Sonezaki Shinjū perustui ajankohtaiseen tositapahtumaan ja oli niin suosittu, että rakkausitsemurhien määrä kasvoi. Hallitus kielsi rakkausitsemurhateeman vuonna 1722. Ajankohtaisen tapahtuman käyttäminen näytelmän pohjana oli vallankumouksellinen idea. (Bureau of Japanese Cultural 2007 [viitattu 23.9.2009].)

5 NUKET

Kuva 31. Nuken pää (Mcnicol 2007 [viitattu 31.12.2009])

Nuken pää (*kashira*) on tehty puusta ja tietyillä hahmoilla kaiverrettu ontoksi. Puulajiksi suositellaan Nagoyan alueella kasvavaa sypressiä, koska se on sekä kevyttä että kovaa. Sen tulee olla kevyttä, jotta nukettajien ei olisi raskasta kannatella sitä neljätuntisissa esityksissä, ja kovaa, jotta se kestäisi useita esityksiä. Pään sisälle voi rakentaa mekanismeja kasvonilmeitä varten. Nukettaja saa muutamasta narusta vetämällä nuken nyökkäämään, silmät kieroon tai suun auki. (Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])

Kuten päät, myös eri hahmojen kädet ovat erilaisia Käsityyppjä on tsukamite (tartuntakäsi), jossa kaikki sormet ovat liikuteltavissa, tatotsukami (mustekalakäsi, jonka ranne liikkuu. (Keene 1990,164)

Nuken vartalo

Bunrakunuken keho on riisuttuna on pelkkä yläkehon torsoaiho, jonka päälle rakennetuista näyttävistä historiallisista puvuista nuken (elävä) vartalo muodostuu. Perinteisen japanilaisen bunrakun naispuolisilla nukeille ei yleensä tehdä jalkoja, sillä ne olisivat hameen alla piilossa. Poikkeuksena näytelmä Sonezaki shinjun rakkausitsemurhasta, jossa romanttinen kohtaaminen vaatii paljaan jalan. Siinä käytetään irrallista puujalkaa, jota vilautetaan nuken helman alta. (Keene 1990, 164; Lee 2005 [viitattu 31.12.2009])

Kuva 32. Kehon runko, jonka päälle rakennetaan puvut jalat, kädet. (Lee 2005 [viitattu 31.12.2009])

Nukkien päät luokitellaan iän, sukupuolen, sosiaalisen statuksen, luonteen ja roolin mukaan. Pään täytyy ilmaista roolihahmon perusluonnetta ja asennetta elämään. Eri päänasennoilla pitää kuitenkin pystyä varioimaan tunnetiloja. Päätyyppejä on viitisenkymmentä, ja niillä on kaikilla nimet, jotka on annettu roolihahmon luonteenpiirteiden perusteella. Jos roolityyppi on sama, samaa päätä voidaan käyttää eri roolihahmossa eri näytelmissä. Saattaa olla, että nukkenpää maalataan toista näytelmää varten, jotta se sopisi paremmin kyseiselle hahmolle. Myös peruukkeja voidaan vaihtaa. (Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])

Kuva 13. Nukeilla on omat parturinsa. (McNicol 2007 [viitattu 31.12.2009])

Keskeisiä henkilöitä esittäviin nukkeihin rakennetaan enemmän mekanismeja ja ne ovat painavampia. Yksinkertaisemmilla ja kevyemmällä yhden ihmisen nuketettavilla sivuhahmoilla harvemmin on liikkuvia kasvoja. Täten sivuhahmot pysyvät sivussa, eivätkä vie huomiota päähenkilöistä. (Miettinen 1987, 225)

Esimerkkejä hahmotyypeistä:

*Kuva 14. Kenbishi:
samurai, ronin (isännätön samurai)
tai ritarillinen kyläläinen,
voimakastahtoinen sivuhahmo.
(Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])*

*Kuva 15. Oodanshichi:
jalomielinen sankari
sivuroolissa.
(Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])*

*Kuva 16. Bunshichi:
traaginen sankari,
rohkeat, karskit,
miehekkäät piirteet ja
salattu suru.
(Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])*

*Kuva 18. Kiichi:
vahva, suoraviivainen
ja armollinen vanhempi samurai.
(Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])*

*Kuva 19. Matahei:
karkean rehellinen kylänmies*
(Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])

*Kuva 20. Yokambei:
hiukkasen humoristinen,
sympatiat puolelleen saava pahis.*
(Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])

*Kuva 21. Darasuke:
pienen roolin pahis,
omalaatuinen ja epämiellyttävä.*
(Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])

*Kuva 22. Ofuku:
koominen neito*
(Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])

Kuva 23. Keisei:
*kaikkein pramein kashira,
 korkeimman luokan kurtisaani,
 hyvinkoulutettu,
 aistillinen ja itseään kunnioittava.*
 (Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])

Kuva 24. Fukeoyama:
*nainen kahdenkymmenen
 ja kolmenkymmenen ikävuoden väliltä*
 (Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])

Kuva 25. Musume:
*suloinen tyttö
 tai nuori vaimo viiden-
 tai neljäntoista.*
 (Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])

Kuva 26. Kintoki:
miehekäs ja suvaitsevainen samurai
 (Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])

*Kuva 27. Komei:
syvämietteinen samurai,
jolla on hienostunut ulkoasu
ja salattu suru, nelikymppinen.*
(Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])

*Kuva 28. Wakaotoko:
komea teini-ikäinen nuori mies,
usein toisen hahmon kiinnostuksen
kohteena.*
(Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])

*Kuva 29. Genta:
komea ja aistillinen
parikymppinen nuori mies.*
(Bunraku Kyokai [viitattu 12.8.2009])

*Kuva 30. Tamamo-no-mae:
(kaksinaamainen) kun tätä päätä
kääntää nopeasti, sillä voi esittää
nuoren naisen muodonmuutoksen
ketuksi ja toisinpäin. (Geshiedenis van
Japan 2008 [viitattu 31.12.2009])*

6 Vaikutteita ja vertailua

Japanissa bunraku-nimityksen käyttäminen on rajoitettua. Japanilaisen nukketeatterin kutsuminen bunrakuksi ei ole mikään itsestäänselvyys. Japanilaisetkin nukketeatterintekijät joutuvat anomaan luvan saadakseen käyttää termiä bunraku. Jos lupa jää saamatta, kutsutaan sellaista nukketeatteria ningyo joruriksi. Länsimaissa bunraku-nimitystä saatetaan käyttää tietämättömästi. Vaihtoehtoisesti eurooppalaista bunrakutyylistä nukkea voi nimittää pöytänukeksi (Guss 2009 [viitattu 13.9.2009])

Vihreät nukettajat (Puppet wikia 2009 [viitattu 31.12.2009])

Bunraku ja ”green screen” eli vihreä kangas -tekniikkaa yhdistellään myös yllä olevassa, Nalle Puhista kertovassa televisioidussa lastenohjelmassa, joka Puppet wikia- sivuilla löytyy ”Bunraku”-otsikon alta, vaikka eroaakin näkyvästi perinteisestä bunrakusta. (Puppet wikia 2009 [viitattu 31.12.2009])

Pohjois-Amerikasta löytyy kuitenkin myös bunraku-nimen käyttäjiä, jotka ovat läheisemmissä tekemisissä japanilaisen perinteen kanssa. Missourin osavaltiossa toimii Bunraku Bay Puppet Troupe, jonka amerikkalaiset näyttelijät ovat saaneet oppinsa japanilaisilta mestareilta. Bunraku Bay Puppet Troupe pitää nukketeatterityöpajoja ja on esiintynyt Japanissa ja USA:ssa vuodesta 2004 lähtien. (Bunraku Bay Puppet Troupe 2009 [viitattu 24.9.2009])

Euroopassa bunrakutekniikkaa on kehittänyt Thomas Lundqvist, joka on Dockteater Svarta Kattenin perustaja. Ruotsissa myös Marionetteatern on käyttänyt vaahtomuovista ja lasikuidusta tehtyjä bunrakutyyppejä nukkeja esityksessään Antigone. Kreikkalaisten saviastioiden inspiroimassa visuaalisessa maailmassa nuket olivat mustaksi maalattuja ja esiintyjät valkoisissa asuissa. (Räisä 2009, 28)

Euroopassa nukketeatteria on tehty yleensä lapsille, kun taas Aasiassa ja Afrikassa se yhdistyy uskonnollisiin rituaaleihin. Japanilainen bunraku on ollut alusta asti aikuisten taidetta, eikä se enää liity uskontoon. (Miettinen 1987, 223) Suomessa nukketeatteri saatetaan myös usein ajatella käsinukke- tai marionettiteatteriksi. Täälläkin on olemassa muutama tekijä, joka osaa rakentaa ja käyttää monimutkaisia bunrakutyylisiä nukkeja, esimerkiksi Hannu Räisä, joka oppi bunrakutekniikan Thomas Lundqvistin mestarikurssilla Tukholmassa. (Peltonen 2009, 180)

Japanissa nukketeatterilla, kuten muullakin esittävällä taiteella ja kulttuurilla, on takanaan paljon perinteitä ja historiaa. Asiat tehdään usein, kuten aina ennenkin on tehty. Suomessa ei taas ole niin selkeää valmista muotoa tai sääntöjä, kuinka teatteria kuuluu tehdä. Tämä pätee erityisesti nukketeatteriin, jonka vanhimmat perinteet Suomesta löytyvät 60-luvulta Matti Raninin Kasper-teatterista (Ylen elävä arkisto 2008 [viitattu 30.12.2009]).

Japanilaisessa ja suomalaisessa nukketeatterin tekemisessä on paljon muitakin eroavaisuuksia. Japanissa resitointi on kuulunut esittävän taiteen perinteeseen sekä itsenäisenä taidemuotona että tarinankerrontana visuaalisen esityksen yhteydessä

esimerkiksi kabukissa ja bunrakussa. Suomessa tarinankertominen resitoimalla on vähäistä, eikä sitä käytetä nukketeatterissakaan. Resitointia itsessään voi kuulla lähinnä ortodoksikirkossa. Japanissa nukenkäsittelijän ei myöskään tarvitse piiloutua kokonaan – sekin voi olla suomalaiselle nykynukketeatteriin tutustumattomalle vieras ajatus.

7 Kokemuksia ja inspiroitumisia

Olen nähnyt suomalaisia bunrakutyylisillä nukeilla tehtyjä esityksiä ja kohtauksen japanilaisesta bunrakuesityksestä. Olen myös katsonut kohtauksia esityksistä videolta. Varsinkin huonolaatuista videota katsoessa on hankala aluksi nähdä, että on kyse nukesta eikä maskeeratusta ihmisestä tai naamionäyttelijästä. Elävää esitystä katsoessa nukken koko paljastaa sen nukeksi, mutta nukettajien tarkat, perinteen määrittelemät liikkeet tekevät nukesta yliluonnollisen inhimillisen.

Mielenkiintoista on huomata nukken ”varjo” eli nukenkäsittelijät sen takana. Ihmeellistä on myös, että taustalla olevat varjot hyväksytään, niillä on oma symbolinen merkityksensä; tämä ei ole mustaa teatteria. Japanilaisessa bunrakussa mustiin pukeutuneet ja silti näkyvät nukenkäsittelijät kuuluvat perinteisesti näyttämökuvaan. Se, onko nukettajien läsnäolo häiritsevää vai symbolista ja mystistä tai jotain muuta, riippuu katsojasta ja nukettajan taidosta olla lavalla.

Bunrakunukke kiinnostaa minua nukeista eniten. Yhteistyön ja samaan aikaan hengittämisen kautta yksi nukke saa kolmen ihmisen hengen. Tuntuu vapauttavalta palvella jotain, kuunnella toisia nukenkäsittelijöitä, puhaltaa yhteen hiileen ja puhaltaa henki nukkeen. Vaikkakin Japanissa kokemattomin aloittaa jaloista, minusta jalkojen nukettaminen ei tunnu vähemmän haastavalta tai tärkeältä kuin vaikka vasemman käden. Tärkeintä on yhteistyö. On hyvä, että jokaisella nukettajalla on mahdollisuus keskittyä yhteen alueeseen nukken kehossa ja kuitenkin seurata muita.

Tehokkaan harjoittelun ansiosta ja yhteensopivan työryhmän kanssa nukun liike löytyy nukesta itsestään. Nukettaja seuraa liikettä palvelijana, ei pakottavana manipuloijana. Tätä asiaa nukenkäsittelytunneilla toistellaan, mutta sitä ei tajua ennen kuin sen kokee. Usein myös luennoilla ja työpajoissa on kehoitettu ajattelemaan, mikä tekniikka sopii millekin tarinalle. Minkälaista tarinaa bunrakunukke haluaa kertoa? Marionetit ovat naruissaan taivaassa kiinni, jumalan ohjaamina, herkkinä ja vaikeasti hallittavina. Käsinnukkeja ohjataan alhaalta, sisältäpäin. Ne ovat krouveja, maanläheisiä ja pystyvät helposti tarttumaan esineisiin tai toisiinsa, tanssimaan tai tappelamaan. Bunrakunukkea ajatellessa syntyy tunne, että pitää katsoa taakse, ja melkein odottaa näkevänsä mustiin pukeutuneita japanilaisia. Kuka meitä ohjaa?

Bunrakunukke pystyy ihmismäisimpään ja realistisimpaan liikkeeseen. Se ei rajoitu nukettajan käden muotoon ja kokoon eikä värise naruissa omia aikojaan. Jos nukun kädessä taidokkaasti tehty mekanismi, se kykenee myös tarttumaan omin käsin esineisiin, joskin tämä vaatii varmuutta myös nukettajalta. Jos taas nukun kasvoissa on mekanismi, joka mahdollistaa ilmeen muutoksen, olisi hyvä säästää trikit esityksen tärkeisiin käännekohtiin. Nukke, jonka silmät liikkuvat ilman erityistä syytä edestakaisin, on tahattoman koominen.

Bunrakussa pidän ajatuksesta, että nukettaja on näkymätön vaikka näkyikin; että on sovittu, että musta väri on tyhjyys. Se on mystistä kuten pimeä aine. Nukettajat ovat varjo, joka saa elottoman elämään. Halusin tutkia bunraku-aihetta ja haluaisin rakentaa ja opetella manipuloimaan bunraku-nukkeja, jotta pääsisin lähemmäs tätä japanilaista perinnettä ja sen mystisyyttä.

Richard Schechner kirjoittaa: ”It was like the bunraku master puppeteer who is so good he doesn’t have to wear a black cloth over his face. A double magic: you see the puppet and the puppeteer together. In that universe God is visible.” (Schechner 2001, XX)

Bunraku on tuonut Japanista länsimaiseen nukketeatterimaailmaan uusia ulottuvuuksia: näkyvän nukettajan ja erilaisen nuketustekniikan, joka mahdollistaa yksityiskohtaisen ja uudenlaatuisen liikkeen. Huomionarvoisia ovat myös nuken pään ja käsien mekanismit, jollaisia ei ole muualla maailmassa ollut. Bunrakunäytelmien kautta voi tutustua japanilaiseen kulttuuriin ja nähdä mitkä teemat ovat olleet sille tärkeitä. Vuosisatoja omanlaisekseen muokkautunut japanilainen perinne auttaa katsomaan nukketeatteria eri kantilta myös muualla maailmassa.

Lähteet:

- Autonomatrix 2004. Ama-no-Uzume -- Shinto Goddess of Revelry. Viitattu 31.12. 2009 http://www.autonomatrix.org/guild/aetheria/godmonth/god_uzumi.html
- Brazell, K. 1998. Traditional Japanese Theater. New York: Columbia University Press.
- Brand-New Osaka 2008. Bunraku—A Sophisticated Performance Art Played by a Narrator, a Shamisen Player and Puppeteers, All Working in Unison. Brand-New Osaka vol.8 (2008.3.) Viitattu 6.9. 2009 <http://www.pref.osaka.jp/en/attraction/culture/bunraku/index.html>
- Bunraku Bay Puppet Troupe 2009. About Bunraku Bay. Viitattu 24.9.2009 <http://www.bunraku.org/bbpagemar2009about.html>
- Bunraku Kyokai 2004. Viitattu 12.8.2009 <http://www.bunraku.or.jp/ebunraku/index.html>
- Bureau of Japanese Cultural 2007. Bunraku. Viitattu 23.9.2009 <http://jpcultural.blogspot.com/2007/07/bunraku.html>
- Currell, D. 1985. The Complete Book of Puppet Theatre. London: A & C Black (Publishers) Ltd.
- Byrne, D. 2007. The Knee Plays. Viitattu 7.9.2009 <http://www.kneeplays.com/catalog/walker-essay-p2.shtml>
- Clockworkvoices 2005. The art of Bunraku. Viitattu 29.12.2009 <http://www.clockworkvoices.com/bunraku.htm>
- Demetriou, D. 2009. Ga-ga for Genji. The National 2/2009 Viitattu 16.12.2009 <http://www.thenational.ae/article/20090202/ART/496016613>
- Encyclopedia Britannica 2009. Jōruri. Viitattu 14.11.2008 <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/306273/joruri>
- Encyclopedia Mythica 2005. Amaterasu. Viitattu 7.10.2009 <http://www.pantheon.org/articles/a/amaterasu.html>
- Eväsoja, M. 2008. Bigaku - Japanilaisesta kauneudesta. Helsinki: Tammi.

Geshiedenis van Japan 2008. Bunraku. Viitattu 31.12.2009
http://japanesestudies.arts.kuleuven.be/geschiedenis/index.php/Bunraku_%28%E6%96%87%E6%A5%BD%29

Guss, N. 2009. How to make a bunraku puppet. Viitattu 13.9.2009
<http://www.puppetsinmelbourne.com.au/faq.php/2009/03/11/how-to-make-a-bunraku-puppet>

IMDb 1990-2010. Bunraku (2010). Viitattu 12.9.2009
<http://www.imdb.com/title/tt1181795/>

Infomajapan 2007. Bunraku. Viitattu 10.8.2008
<http://www.infomajapan.com/hstore/200712-infospecial.phtml>

JTB UK 2009. Utamaro Shamisen. Viitattu 7.9.2009
<http://www.accessjapan.co.uk/newlookimages/music/UtamaroShamisen.jpg>

Keene, D. 1990. No and Bunraku, Two Forms of Japanese Theatre. New York: Columbia University Press.

Lee 2005. Viitattu 31.12.2009 http://www.tomleeprojects.com/gallery2/v/Japan-2005/puppet_frame.jpg.html

Mcnicol 2007. Viitattu 31.12.2009 http://www.tonymcnicol.com/blog/archives/my_photos/index.html

Miettinen, J. 1987. Jumalia, sankareita, demoneja. Helsinki: Teatterikorkeakoulu - Valtion painatuskeskus.

Ojisansake 2008. Uzume mask. Viitattu 31.12.2009
<http://ojisansake.blogspot.com/2008/11/uzume-mask.html>

Peltonen, L. 2009. Katseen merkitys – Hannu Räisä. Teoksessa Peltonen, L. & Tawast, M. (toim.) Nukketeatteria suomalaisilla näyttämöillä. Helsinki: Like. 179 - 182.

Pringle, P. 2000. Women's Gidayu and the Japanese Theatre Tradition (review). Asian Theatre Journal vol. 17 1/2000, 127 - 129.

Puppet wikia 2009. Bunraku. Viitattu 31.12.2009 <http://puppet.wikia.com/wiki/Bunraku>

Räisä, H. 2009. Nasty Puppet. Helsinki: Johnny Kniga kustannus.

Sakamoto, M. 2004. History of Otome-Bunraku. Viitattu 31.12.2009
<http://www.mars.dti.ne.jp/~kimuzi/index-e.html>

Schechner, R. 2001, Julie Taymor: From Jacques Lecoq to The Lion King an interview by Richard Schechner. Teoksessa Bell, J. (toim.) Puppets, masks and performing objects. New York: MIT Press, 33.

Suomen Tokion suurlähetystö 2008. Japanin maantiede ja ilmasto. Viitattu 8.9.2009 <http://www.finland.or.jp/public/default.aspx?nodeid=41271&contentlan=1&culture=fi-FI>

The Japan arts council 2004. Viitattu 14.11.2008 <http://www2.ntj.jac.go.jp/unesco/bunraku/en/contents/creators/operator.html>

Turunen, Tanja 2008. Mana Hashimoto, sokea butotanssija. Näkövammaisten Airut 8/2009. Viitattu 28.12.2009 <http://www.nkl.fi/airut/airu0908/airu08d.htm>

Ylen elävä arkisto 2008. Kasper-nukke Tallinnassa. Viitattu 30.12.2009 <http://yle.fi/elavaarkisto/?s=s&g=6&ag=107&t=&a=5718>

LIITE

http://www.yle.fi/drupal/oppiminen/kuvat/iso_kuva/kielet/japanin_kartta.gif